

БЕЛЕЖНИК

2016

КАКЪВ Е СРЕДНИЯТ
УСПЕХ НА ДЪРЖАВАТА
В ГРИЖАТА ЗА ДЕЦАТА?

БЕЛЕЖНИК 2016

КАКЪВ Е СРЕДНИЯТ УСПЕХ НА ДЪРЖАВАТА В ГРИЖАТА ЗА ДЕЦАТА?

ПОПУЛЯРНА ВЕРСИЯ

Издава:

Национална мрежа за децата, април 2016

Бул. „Витоша“ №58, ет. 4

1463 София

т./ф.: 02 988 82 07, 02 4444 380

office@nmd.bg

www.nmd.bg, facebook.com/nmdbg

Инфографики:

Smartigraphs

Печат:

New Print Company Ltd.

Илюстрации и дизайн:

Ивелина Георгиева

ISSN 1314-9970

популярна версия

БЕЛЕЖНИК 2016

на

Република България

Какъв е средният

успех на държавата

в грижата за децата?

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	5
КАКВИ ОЦЕНКИ ПОСТАВИХА ЕКСПЕРТИТЕ?	6
КАКВО НИ КАЗВАТ ОЦЕНКИТЕ НА ЕКСПЕРТИТЕ ЗА 2016 Г.?	7
КАКВИ ОЦЕНКИ ПОСТАВИХА ДЕЦАТА И МЛАДИТЕ ХОРА?	11
БЕЛЕЖНИК 2016	13
1. ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПО КОНВЕНЦИЯТА НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО	13
<i>ПРАВА НА ДЕТЕТО</i>	14
<i>НЕДИСКРИМИНАЦИЯ И ДЕТСКА БЕДНОСТ</i>	15
<i>УЧАСТИЕ НА ДЕЦАТА</i>	16
2. СЕМЕЙНА СРЕДА И АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ	19
<i>ДЕИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ</i>	20
<i>РАБОТА СЪС СЕМЕЙСТВОТА И РОДИТЕЛИТЕ</i>	22
<i>ПРИЕМНА ГРИЖА</i>	23
<i>ОСИНОВЯВАНЕ</i>	24
3. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ	25
<i>МАЙЧИНО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ</i>	26
<i>ДЕЦА С УВРЕЖДЕНИЯ</i>	27
<i>ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ</i>	28
<i>ДЕТСКА СМЪРТНОСТ</i>	29
4. ОБРАЗОВАНИЕ	31
<i>ОБРАЗОВАНИЕ И ГРИЖИ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ</i>	32
<i>УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ</i>	32
<i>ПРИБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ</i>	35
<i>ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ</i>	35
5. ПРИЯТЕЛСКО КЪМ ДЕТЕТО ПРАВОСЪДИЕ	37
<i>ДЕЦА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА</i>	38
<i>ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА НАСИЛИЕ</i>	39
<i>ИЗЛУШВАНЕ НА ДЕЦА</i>	40
МАЛКИ СЪТЪПКИ КЪМ ГОЛЯМАТА ПРОМЯНА	41
ЗА НМД	43
БЛАГОДАРНОСТИ	43

УВОД

За пета поредна година Национална мрежа за децата – обединение на 141 граждански организации от цялата страна, които работят за и с деца и семейства – издава „Бележник: Какъв е средният успех на държавата в грижата за децата?“

Пред вас е популярната версия на „Бележник 2016“.

От нея ще разберете, че въпреки усилията на държавата в някои области, голяма част от децата в България не живеят добре. Детската бедност у нас е най-високата сред страните членки на ЕС, достъпът до лекар в малките населени места и отдалечените райони е затруднен, проблемът с преждевременно напускащите училище деца продължава да е изключително сериозен, отделите за закрила на детето се задъхват, а правосъдната система все още не успява да намери път към децата.

Дали ще съумеем да променим това положение, зависи както от ангажимента на държавните институции и политиците, така и от всеки един от нас.

Може да ви се струва, че няма какво да направите, че не можете да решите проблема с липсата на психиатри или с неефективното функциониране на системата за социално подпомагане, но всъщност можем да направим много.

Ако не оставаме безразлични, когато срещнем страдащо дете, ако не отвърщаме глава пред очевидна несправедливост, ако познаваме и отстояваме правата на своите деца и на децата около нас, нещата ще бъдат различни.

Не е нужно да правим нещо специално, а просто да отворим очи и да направим най-естественото – да покажем любовта и грижата си към децата в ежедневието си.

Защото и най-голямата промяна започва с първата малка крачка. Да я направим заедно!

КАКВИ ОЦЕНКИ ПОСТАВИХА ЕКСПЕРТИТЕ?

ОБЛАСТ	ПОДОБЛАСТ	ОЦЕНКА					СРЕДНА ОЦЕНКА				
		2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
1. КОНВЕНЦИЯ НА ООН ЗА ПРАВТА НА ДЕТЕТО	Недискриминация	2.00	2.00	2.50	2.50	2.00	2.88	2.71	2.97	3.06	2.91
	Мнение и участие на децата	3.00	3.25	3.18	3.00	3.86					
	Детска бедност и благосъстояние	3.17	2.50	2.29	2.86	3.14					
	Сигурна и здравословна среда	3.50	3.50	3.93	3.75	2.64					
2. СЕМЕЙНА СРЕДА И АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ	Семейна среда	2.33	2.67	3.02	2.39	3.07	3.14	2.93	2.98	2.61	3.02
	Деца в институции и деинституционализация	4.00	3.00	3.09	3.32	3.25					
	Осиновяване и приемна грижа	3.00	3.50	2.43	2.11	2.75					
3. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ	Болнична и до-болнична помощ	3.50	2.50	3.55	3.21	4.04	2.79	2.38	3.21	3.31	3.58
	Психично здраве	2.00	2.00	2.62	2.86	3.00					
	Детска смъртност	3.00	3.00	3.57	3.93	3.71					
4. ОБРАЗОВАНИЕ	Образование и грижи в ранна детска възраст	2.00	3.00	2.86	4.29	3.86	2.68	3.00	3.11	3.06	2.91
	Училищно образование	2.80	3.67	3.19	3.07	3.21					
	Приобщаващо образование	2.50	2.00	2.62	3.61	3.00					
	Здравно и гражданско образование	3.00	3.33	3.50	3.50	3.71					
5. ПРАВΟΣЪДИЕ	Правосъдие – приятел на детето	3.75	3.50	2.81	3.93	3.36	3.56	3.44	2.90	3.30	3.45
	Пренебрегване и злоупотреба с деца	3.25	3.33	3.02	2.68	3.54					
ГОДИШЕН УСПЕХ							3.00	2.90	3.00	3.20	3.28

КАКВО НИ КАЗВАТ ОЦЕНКИТЕ НА ЕКСПЕРТИТЕ ЗА 2016 Г.?

Докладът „Бележник: Какъв е средният успех на държавата в грижата за децата?“ излиза вече за пета поредна година и това ни позволява да проследим някои тенденции, като се опираме на средните годишни оценки и на оценките по области и подобласти.

Тази година средната годишна оценка на държавата в изпълнението на избрани ангажименти към децата е най-висока – Среден 3.28, като това се дължи основно на изпълнението на конкретни ангажименти в областите „Здравеопазване“ и „Образование“.

ОБЛАСТ ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

ЕКСПЕРТИТЕ ПОСТАВИХА НАЙ-ВИСОКА ОЦЕНКА НА ОБЛАСТ „ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ“ - ДОБЪР 3.58, А НАЙ-ВИСОКО ОЦЕНЕНАТА ПОДОБЛАСТ Е „БОЛНИЧНА И ДОБОЛНИЧНА ПОМОЩ“ С ДОБЪР 4.04.

Като положителни развития в тази област отбелязваме допълнителните изследвания, които се правят на новородените бебета и на децата в предучилищна и училищна възраст. Към УМБАЛ „Александровска“, гр. София е изграден консултативен център за изследване на ретинопатия при недоносените деца. Създадени са Здравно-консултативни центрове за майчино и детско здраве към областните многопрофилни болници

за осигуряване на комплексно обслужване на бременни и деца.

Сред предизвикателствата в тази област отчитаме неяснотата как здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве към областните болници кореспондират с Центровете за майчино и детско здраве, развити от УНИЦЕФ – България в партньорство с Министерство на здравеопазването, както и тези, изградени като част от проект „Посока: семейство“, финансиран със средства от европейските структурни фондове и как ще се осигури тяхната устойчивост. Все още остава неясен и статутът на акушерката и как тя може да практикува самостоятелно, като понастоящем самостоятелните ѝ дейности не се покриват от НЗОК. Продължават да липсват и програми и услуги за психично здраве, включително за наркозависими, както не се развива политика за подготовка и задържане на ключови за детското здраве специалисти като педиатри, детски психиатри и др. Детската смъртност за децата под 1 година през 2014 г. нараства в сравнение с 2013 г.

ОБЛАСТ ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПО КОНВЕНЦИЯТА НА ООН

НАЙ-НИСКАТА ОЦЕНКА Е В ОБЛАСТ ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПО КОНВЕНЦИЯТА НА ООН – СРЕДЕН 2.91, А НАЙ-НИСКО ОЦЕНЕНАТА ПОДОБЛАСТ Е НЕДИСКРИМИНАЦИЯ – ОЦЕНКА СЛАБ 2.00.

За пета поредна година не се отчита напредък по ангажимента за създаване на специално звено, което да разглежда случаи на дискриминация срещу деца, както

и не се отбелязва развитие с планиране на конкретни дейности в тази насока. Липсва и опростена и по-бърза процедура при разглеждане на преписки с предмет нарушени права на деца. Страната ни продължава да няма и специализиран омбудсман по правата на детето, който да гарантира независим мониторинг и контрол за спазване на правата на детето. България е една от трите държави - членки на Европейския съюз, които нямат такъв специален закрилник на децата.

За съжаление, въпреки усилията на българското правителство за приобщаване на различни уязвими групи и насърчаване на тяхното социално включване, заложили в различни стратегически документи, все още има практики на дискриминация и неравно третиране на деца – бежанци, деца с увреждания и деца от ромски произход по отношение достъпа им до качествено образование, здравеопазване и адекватна жилищна и социална среда.

Национално представително социологическо изследване на обществените и професионални нагласи към процеса на деинституционализация на грижата за деца показва все още висока толерантност по отношение изоставянето и принудителното извеждане на деца от семействата им. Изследването отчита и силна стигматизация спрямо различните деца и младежи, особено тези с психични страдания (65% от хората не биха приели детето им да посещава детска градина или училище заедно с дете с психични увреждания) и маргинализираните етнически групи (42%)¹.

ОБЛАСТ СЕМЕЙСТВО

СРЕДЕН 3.00 Е И ОЦЕНКАТА В ОБЛАСТ „СЕМЕЙНА СРЕДА И АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ“.

Въпреки заявления ангажимент от страна на държавата за подкрепа на родителите и гарантиране правото на детето на семейство чрез създаване на превантивни и алтернативни услуги за грижа за деца и закриване на специализираните институции, **на практика продължава да липсва цялостен подход за подкрепа на детето и семейството.**

Съществуващата в момента в страната законодателна и административна уредба на системата за закрила продължава да бъде фокусирана върху децата в риск, а не върху широка концепция за благосъстояние на всички деца и родители. В страната все още съществува тенденция да се разглежда закрилата на детето и социалната работа по закрила най-вече като социално подпомагане. Практическата работа по закрила на детето е затруднена от недобрата координация и сътрудничество между различните органи, които имат отношение към закрилата на детето.

В момента повечето съществуващи политики в България засягат родителите, но без да са обвързани в система от целенасочени действия за подкрепа. **У нас действат повече от 20 нормативни и поднормативни акта и стратегии, регламентиращи подкрепата към семействата и**

1. http://sacp.government.bg/media/filer_public/2015/11/27/natsionalno-predstavitelno-sotsiologichsko-izsledvane.pdf

децата, но те не са интегрирани, така че да адресират комплексно техните нужди и проблеми. Това се потвърждава и от фокус групите с родители и семейства, проведени от експерти от Института за изследване на населението и човека към БАН като част от проект, финансиран в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на европейското икономическо пространство.² Резултатите показват, че **91% от участващите родители смятат, че политиката за подкрепа на семействата в България е неефективна.** Съществена част от техните критики са свързани с липсата на качествени услуги за деца, както и с ресурсите, отделени от държавата за подкрепа на семействата.

По отношение на реформата в областта на деинституционализацията – оценката за последната година е Среден 3.00, защото заложените индикатори са изпълнени, но без да се осигури устойчивост на постигнатите резултати и да се планират следващите действия.

ОБЛАСТИТЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАВОСЪДИЕ ПОЛУЧАВАТ ЕДНАКВИ ОЦЕНКИ - ДОБЪР 3.54. ОСНОВНИТЕ ПРОМЕНИ И НАПРЕДЪК В ТЕЗИ ОБЛАСТИ СЕ ОТБЕЛЯВА ОТ ЗАКОНОДАТЕЛНИ ПРОМЕНИ – РЕАЛНО СЛУЧИЛИ СЕ ИЛИ ЯСНА ЗАЯВКА ЗА ТАКИВА.

ОБЛАСТ ОБРАЗОВАНИЕ

Запазват се тенденциите от последните години. **Като успех следва да се отбележи приемането на Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО/Законът).** Законът обаче дава само основната рамка и философия на промените, но липсва „пътна карта“ – ясен план за действие, със срокове и отговорници за това как ще се случат те. В края на 2015 г. бяха представени и три от общо 19-те държавни образователни стандарта, които са неизменна част от Закона и го изпълват със съдържание. През 2016 г. продължава разработването и на другите стандарти.

Важна тема в образованието остава тази за обхвата на учениците в училище и мерките по превенция на преждевременното отпадане. Въпреки дългия списък от дейности, посочени от МОН за задържане на учениците в училище, считаме, че нито една от тях не атакува корена на проблема и няма оценка на ефективността. Отчитат се само количествени данни за брой ученици, проведени информационни срещи и др.

Като успех в област Образование отбелязваме и темата за приобщаващото образование. В Закона за първи път приобщаващото образование става част от правото на образование. Това означава, че когато говорим за качествено образование, то задължително включва и приобщаващ компонент.

В ЗПУО, освен това, се въвежда и нова философия относно подкрепата, според която всяко дете, което в даден момент

2. Проектът се осъществява в партньорство между сдружение „Дете и пространство“, Национална мрежа за децата и Институт за изследване на населението и човека към БАН, <http://nmd.bg/91-ot-balgarskite-roditeli-smyatat-tche-darzhavnata-politika-za-semeystvata-e-neeefektivna/>

има нужда от подкрепа, може да я получи там където е – в детската градина или в училището. Разширява се и обхватът на децата и учениците, които може да получат допълнителна подкрепа и освен децата със СОП и с хронични заболявания, интензивна подкрепа ще получат също децата в риск и децата с изявиени дарби.

ОБЛАСТ ПРАВОСЪДИЕ

Отбелязва се слаб напредък в оценките, който се дължи на това, че темата продължава да е част от дневния ред на правителството и се работи активно по промяна на законодателната рамка. **Има положени усилия за реформа в системата на детско правосъдие от страна на Министерството на правосъдието и възможност за участие в процеса от страна на други заинтересовани страни.** В същото време няма реална промяна в ситуацията и липсва координация между действията на различните институции по темата.

По отношение на създаването на специални помещения за престой, изслушване, разпит на деца, включително на деца с увреждания, в производствата, които ги засягат - законодателни предложения са налице, но те все още не са приети. Продължава подготовката за създаването на специализирани детски съдебни състави, които да работят по специален начин с деца, което е постижение в областта. Постигнатите добри резултати във връзка с участието на деца в съдебни производства се дължат преди всичко на усилията, положени в рамките на пилотни практики и програми.

По отношение на усилията за защита на децата от всякакви форми на злоупотреба са въведени подходящи норма-

тивни документи, както и са предприети някои действия на практика. За това този ангажимент е оценен най-високо в област Правосъдие – Добър 4.00. В същото време обаче трябва да знаем, че полицията все още не сигнализира винаги органа по закрила за деца, жертви на престъпления, според изискванията на Координационния механизъм за териториално взаимодействие. Пропуска се и провеждането на срещи по Координационния механизъм и липсват достатъчно ресурси и възможности за възстановяване на пострадалите деца.

КЛЮЧОВИ ИЗВОДИ

Въпреки наличието на редица стратегии, програми и други документи, свързани с децата и родителите, факт е, че в страната липсва целенасочена политика за инвестиране в децата и родителите в България.

Редица изследвания сочат, че **инвестициите в децата, особено в ранното детско развитие, са с много по-висока обществена възвръщаемост от инвестициите в повечето други сфери.** Това разбиране е изразено и от Европейския съюз в препоръката на Европейската комисия от 20 февруари 2013 г. „Инвестициите в децата — изход от порочния кръг на неравностойното положение“. Липсата на адекватна подкрепа за родителите и семействата в риск се свързва с по-лоши здравни и образователни показатели, по-висок риск от поведенчески и емоционални проблеми в зряла възраст, злоупотреба с вещества, престъпност и други предизвикателства, всяко от които носи сериозни обществени последици и разходи.

КАКВА ОЦЕНКА ПОСТАВИХА ДЕЦАТА И МЛАДИТЕ ХОРА?

Според резултатите от проведените фокус-групи с деца и младежи, средният успех на правителството по ангажиментите в петте области, е **среден 3.06**.

НАЙ-ВИСОКО ОЦЕНЕНАТА ОБЛАСТ Е „ДЕТСКО ПРАВОСЪДИЕ“ С ОЦЕНКА ДОБЪР 3.54.

НАЙ-НИСКО ОЦЕНЕНАТА ОБЛАСТ Е „ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПО КОНВЕНЦИЯТА НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО“ С ОЦЕНКА СРЕДЕН 2.82.

Тази година НМД успя да проведе 9 фокус-групи и онлайн проучване, целта на които беше да разберем какво мислят децата и какви оценки биха поставили самите те. В оценяването взеха участие близо 120 деца на възраст от 12 до 18 г., сред които групи от училища от големи и малки градове в цялата страна, както и деца от Центрове за настаняване от семеен тип. Младите граждани споделиха техните наблюдения по различните области, които оценява Бележника, поставиха своите оценки и разказаха лични истории, наблюдения и опит, които потвърдиха искреността в оценяването на ангажиментите.

По време на процеса на консултиране, преведохме ангажиментите на правителството на по-достъпен за децата език, така, че всеки млад човек, до който се допитахме, да е наясно какво точно е обещало правителството и с какво се е ангажирало.

Децата успяха да вникнат в по-специфичната тематика и със свои думи да опишат наблюденията си и да вплетат лични истории. Сред групите имаше и деца, които бяха скептично настроени и не вярваха, че техният глас ще бъде чул, но от друга страна, по-голямата част от децата, взели участие във фокус-групите, демонстрираха ангажираност и заинтересованост и бяха уверени в тежестта на техния глас. Сред децата има все повече назряла осъзнатост за това, че те трябва да бъдат чути и техните гласове ще достигнат до възрастните и експертите. Мнозинството от младите хора, участвали във фокус-групите вярват, че възрастните не се допитват достатъчно често до тях и не се интересуват от мнението им, но това не променя тяхната инициативност.

1

ОБЩИ ПРИНЦИПИ ПО КОНВЕНЦИЯТА НА ООН ЗА ПРАВТА НА ДЕТЕТО

ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Вероятно често сте чували или чели различни позовавания на Конвенцията на ООН за правата на детето. Но какво всъщност представлява Конвенцията?

Проблемът за защита правата на децата има дълга история. Първите дискусии датират още от 18 в., но активното обсъждане, дефинирането на проблема и търсенето на възможно най-доброто му решение започват в началото на 20 в. с ясното съзнание, че децата се нуждаят от специална грижа и условия, за да израснат като пълноценни зрели хора. Само общите и обединени усилия на деца и възрастни, на институциите, организациите и отделните хора могат да осигурят това.

През 1989 г. ООН приема Конвенцията за правата на детето³, за да могат всички страни да гарантират в рамките на възможното, че децата им ще получат грижите, от които се нуждаят. Конвенцията съдържа 54 члена, в които подробно се описват ангажиментите на държавите във връзка с гарантиране и осигуряване на основното право на живот и свобода на всяко дете, равно по му третиране, независимо от раса, пол и вероизповедание, зачитането на неговото семейство, осигуряването на достъп до образование, здравни грижи, защита при военни конфликти и т.н. Освен това в този документ за децата са предвидени мерки за отчет по напредъка на изпълнението на Конвенцията на всяка от държавите, които са я приели.

През 1991 г. България приема Конвенцията и с това поема ангажимента за нейното изпълнение на територията на страната. Така принципите на Конвенцията стават задължителни за българското законодателство и институциите,

а това означава и за всеки гражданин на държавата, т.е. за всеки един от нас.

Държавата е длъжна да въведе в законната структура на страната принципите на Конвенцията, както и да разработи и осигури механизми за прилагането им и контрола по тяхното изпълнение. Ние, гражданите на България, носим отговорност как в рамките на своя живот и в ежедневието си се грижим за отглеждането на собствените си деца и как в работата си да се отнасяме с всички децата и техните семейства.

Дали успяваме да превърнем фразите „децата са нашето бъдеще“ и „децата са най-голямата ни ценност“ в реални действия?

Защото, ако в документите става дума за децата по принцип, то в живота ни това са конкретните деца, които срещаме всеки ден. Това е твоето дете, което вечер те чака с нетърпение и грейнали очи, за да ти разкаже как на двора в училището са си построили замък от камъни, как палавата Лили пее от втория етаж, как Митко от площадката е паднал с новото си колело... А днес срещнахме навън детето с издутата раница, рошавата тийнейджърка с огромните обувки, която пушеше на улицата, мургавото хлапе, което ровеше в кофата за боклук и онова дете, тичащо с раница към училище...

3. Пълният текст на Конвенцията можете да прочетете тук: <http://nmd.bg/konvetsiya-na-onn-za-pravata-na-deteto/>, адаптираната за деца версия тук: <http://www.unicef.bg/bg/article/konvetsiya-za-pravata-na-deteto-adaptirana-versiya-za-detsa/411>

4. http://nmd.bg/wp-content/uploads/2016/02/Family-Policy-in-Bulgaria_web.pdf

ВСИЧКИ ТЕ СА НАШИТЕ ДЕЦА.

ВИЖДАМЕ ЛИ ГИ?

**ДО ТЯХ ЛИ СМЕ, КОГАТО ИМАТ
НУЖДА ОТ НАС?**

**ЗНАЕМ ЛИ КАКВО ГИ ПРИТЕСНЯВА
И КАКВО ГИ РАДВА?**

Конвенцията за правата на детето е за всички тях. **Защото всички деца по света имат едно общо нещо. Техните права!**

НЕДИСКРИМИНАЦИЯ И ДЕТСКА БЕДНОСТ

В областта на правата на детето, най-критично е положението, свързано с проблемите **на дискриминацията и детската бедност**. През изминалата година гържавата отново не изпълни ангажимента си да създаде специално звено за борба срещу дискриминацията на децата към Комисията за защита от дискриминация. Съществуването на подобно звено, както и на специален ред на производство в случаите, в които има твърдения за дискриминация на деца, би създавало условия за по-ефективна работа на различните институции, свързани със закрила на децата и най-вече - би поставило обществения акцент върху факта, че децата се нуждаят от специална закрила от дискриминация.

България все така **няма и специализиран омбудсман за детето**. В момента случаите, в които става дума за засягане или нарушаване на права на деца, се разглеждат по общия ред. **Създаването на специализиран**

омбудсман за детето ще гарантира независим мониторинг и контрол за спазване на детските права и би дало възможност за по-ефективно решаване на конкретни случаи, при които са дискриминирани деца.

Друга препоръка на Национална мрежа за децата е **приемането на Закона за детето и семейството**, който да гарантира подкрепа за развитието на всяко дете в България и да обвърже благосъстоянието му с благосъстоянието на неговото семейство. В момента повечето съществуващи политики в България засягат родителите, но без да са обвързани в системата от целенасочени действия за подкрепа. У нас действат повече от 20 нормативни и поднормативни акта и стратегии, регламентиращи подкрепата към семействата и децата, но те не са интегрирани, така че да отговарят комплексно на техните нужди и проблеми.⁴

КАКВО Е ДЕТСКА БЕДНОСТ?

Детската бедност е не просто липса на доходи. Тя включва лишения, загуба на достойнство, липса на достъп до подходящи жилищни условия, образование, здравни услуги, както и на възможност за участие в обществото. Затрудненията и лишенията са свързани взаимно – ако едно дете живее в пренаселен дом и при лоши условия, това може да допринесе за лошото му здраве, непосещаване на училище и да подкопае шансовете му за реализация. Обратно - наличието на адекватен семеен доход, подкрепяща грижа, прилични жилищни условия и качествено образование и здравна грижа, ще окажат положително влияние върху живота на детето, както в момента на неговото израстване, така и в бъдеще, като възрастен човек.

Продължаваме да сме една от най-бедните държави в Европейския съюз, като делът на бедните деца като процент от населението у нас се покачва с 3.3 процентни пункта, от 28,4% през 2012 г. до 31,7% през 2013 г.⁵

Броят на бедните деца у нас е 377,3 хиляди, което поставя рекорд за най-висок брой бедни деца, живеещи в страната, от 2006-та г. насам.

Тази статистика сочи, че има тенденция към увеличаване на неравенствата в обществото. Друго притеснително явление е, че през 2013 г. рискът от бедност в сравнение с 2012 г. нараства с 10,8 процентни пункта при домакинства с три и повече деца и с 11.3 процентни пункта при домакинства от един родител със зависими деца.

През 2014 г. всяко седмо от десет деца (72%), чиито родители са с начално образование или без образование, живее в бедност. Само 3,2% от децата на лица с висше образование живеят в риск от бедност, или приблизително 23 пъти по-малко от децата, живеещи в домакинства с начално образование или без образование на родителите. Рискът от бедност при децата в домакинства с родители със средно образование е четири пъти по-висок от този при децата с родители с висше образование.

Ето защо намаляването на равнището на бедност трябва да е сред приоритетните задачи на държавата, а работата в тази посока би оказала благоприятно влияние върху всички останали сфери на детско развитие.

КАКВО ОЗНАЧАВА УЧАСТИЕ НА ДЕЦАТА?

Според Конвенцията на ООН за правата на детето, децата имат право да формират свои собствени възгледи, които да изразяват свободно и на които да се отдава необходимото значение. Детското участие насърчава децата да изпробват нови модели на общуване, да развиват умения и да трупат знания; учи ги, че другите също имат право на собствен глас. Включването на децата допринася и за общностното и институционално развитие в различните сфери на общественния живот, както и за по-добрата закрила на децата.

Прегледът на стратегическите и оперативни документи показва, че съществува заявен ангажимент от страна на държавата за гарантиране правото на участие на децата. Въпреки това, заложените цели не предполагат активна политика за разширяване сферата на възможности за участие на децата на различните нива на общественния живот. На национално равнище до момента има един орган за участие на децата – Националният съвет на децата към Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД). Той е създаден през 2003 г. с консултативна цел и по същество се явява инструмент за насърчване на детското участие в процесите на вземане на решения. В него членуват по един представител от всяка от 28-те области в България.

5. НСИ, Индикатори за бедност и социално включване, www.nsi.bg/bg/content/8256/индикатори-за-бедност-и-социално-включване

НЕЗАЩИТЕН ДОМ И СРЕДА

Дизайн
на инфографиката

На областно, местно и училищно равнище има множество детски съвети и парламенти, създадени с цел да насърчат детското участие при вземане на решения, свързани с проблемите на децата. Оценката на Национална мрежа за децата показва, че темата за детско и младежко участие присъства като приоритет, но е сведена по-скоро към изграждането на представителни структури без последователност и пълнота на действията.⁶

Сигурност и здравословна среда са сред нещата, които всеки от нас иска да осигури за децата си.

КАКВО НАПРАВИ ДЪРЖАВАТА ПРЕЗ ИЗМИНАЛАТА ГОДИНА, ЗА ДА НИ ПОМОГНЕ?

Бележникът на Национална мрежа за децата отчита, че има неизпълнение на ангажимента на държавата за усъ-

вършенстване и допълване на законодателството в областта на жилищните условия и това е отражение на липсата на цялостна жилищна политика в страната. Правото на достъп до жилище, признато в Декларацията на ООН за правата на човека, няма непосредствено правно обвързващо действие, но то задава модел на поведение. Няма закон, който да регламентира какви са задълженията на държавата/общините в областта на осигуряването на достъп до жилище, включително по отношение на социалната жилищна политика и как те да се осигурят.

6. Защо участие на децата? Отговори от България, Национална мрежа за децата, 2015 г., стр. 24 http://nmd.bg/wp-content/uploads/2015/01/Zasho-uchastie-na-decata_web.pdf

2

СЕМЕЙНА СРЕДА И АЛТЕРНАТИВНИ ГРИЖИ

КАКВО РАЗБИРАМЕ ПОД ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЕЦА?

Институциите са изолирани места за настаняване на деца без родителска грижа. Под **„изолирани“** се има предвид, че те обикновено са отделени от местните общности, и прекъсват връзките на децата с родителите им и с естествената за тях заобикаляща среда. В някои случаи институциите са много големи, сякаш децата живеят ден и нощ в едно голямо училище. Размерът обаче не е единственото нещо, с което могат да бъдат описани. Институциите са безлични, налагат едно безкрайно еднообразие, липса на привързаност и обич, и не дават възможност за индивидуална грижа и внимание, които са задължителни, за да може едно дете да се развива пълноценно. Такъв тип живот може сериозно да увреди когнитивното, социално и емоционално развитие на детето – особено, ако се сравни с развитието на деца, които израстват в семейство.

За съжаление, въпреки всички фактори, които доказват колко тъжно е едно детство, изживяно в институция, все още много български деца живеят там, понякога от момента на раждането си.

Към края на 2015 г. **759 бебета** в България са настанени в общо 18 институции, наречени Домове за медико-социални грижи за деца.

КАКВО Е ДЕИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ?

Под деинституционализацията експертите нямат предвид само затваряне на институциите. Институциите е възможно да бъдат затворени, а на тяхно място да бъдат построени по-малки сгради, но грижата към децата да остане лоша. Затова този термин съдържа в себе си още много важни дейности – помощ за родители и семейства, които нямат опит в грижата за деца или които са бедни, например, и други. Тук е моментът да споменем, че по-голямата част от децата, настанени в институции, не са сираци, а имат един или двама родители. Често децата не са дори формално изоставени, а са временно настанени от родители в затруднение. Понякога родителите са дори окуражавани да изоставят децата си веднага след раждането, ставайки жертва на прегразсъдъци на персонала на болницата или родилното отделение (напр. самотни майки, непълнолетни родители, родители от ромски произход, родители на деца с увреждания и т.н.).

Има и случаи, когато разделянето със семейството е в най-добрия интерес на детето – както е в случаите на negliжиране, злоупотреба, насилие. Тогава трябва да са налице различни алтернативни варианти, в зависимост от ситуацията и нуждите на детето. Тези варианти могат да включват грижа от страна на роднини (настаняване при баби и дядовци или при близки приятели, например), приемна грижа, настаняване в услуги от семеен тип, в малки групови домове, наблюдаван незави-

сим живот, национално осиновяване и т.н. А понякога с необходимата подкрепа - връщането на детето в биологичното семейство е напълно възможно.

Поради всички тези причини деинституционализацията не е закриване на големи сгради и построяване на нови, по-малки, а сложен процес, който изисква внимателна работа и висок професионализъм.

Повечето институции са вече в нови сгради, а децата са нахранени и на топло – какво още трябва да се случи?

Вярно е, че повечето деца, които живеят в институции в България, имат прехрана и достъп до други материални помощи. Въпреки това и институциите с най-добрите възможни условия не могат да заместят семейството. Децата имат нужда от сигурна връзка с родителите си, която да ги подкрепя дългосрочно. Дори в най-добре поддържаните институции, персоналят не може да даде на децата индивидуалните грижа и внимание, от които децата се нуждаят, за да се развиват. За това е важно да не се инвестират средства в козметични подобрения на съществуващата инфраструктура, а в цялостна системна реформа, която да финансира мерки за предотвратяване на изоставянето и алтернативи за семейна грижа и услуги в общността.

Децата, израснали в институции, често носят тежка стигма и се изправят пред огромни предизвикателства при интеграцията си в общността. Ранната интервенция, семейната подкрепа, реинтеграцията и висококачествената алтернативна грижа могат да под-

помогнат **предотвратяването на лоши резултати като ранното отпадане от училище, безработица, липсата на дом, наркотични зависимости, предизвикателно поведение или престъпност.** Следователно, структурните реформи могат да имат позитивен дългосрочен ефект върху децата и благосъстоянието на обществото като цяло.

Няма решение, което да е валидно за всички случаи, когато се прави преценка къде да отидат децата (в риск). **Всяко дете има индивидуални нужди и желания, както и уникална лична история.** Задълбочената оценка и консултации с всички включени страни (детето, родителите, братята и сестрите, разширеното семейство, социалните работници и т.н.) са изключително важни за успеха. В някои случаи, децата могат да се върнат при биологичните си родители („реинтеграция“), докато в други случаи, те ще живеят с роднини или близки приятели („настаняване при близки и роднини“), с приемно семейство или в условията на настаняване от семеен тип. Понякога, в зависимост от нуждите, възрастта и обстоятелствата на детето, домовете, в които се отглеждат малки групи деца, са подходящи алтернативи. Независимо от това, повечето професионалисти са убедени, че грижата от семеен тип трябва да бъде единствената опция за бебетата и много малките деца (0-3 г).

РАБОТА СЪС СЕМЕЙСТВАТА И РОДИТЕЛИТЕ

Според Национална мрежа за деца-та, **за родителите трябва да бъдат осигурени възможно най-много форми на подкрепа, за да не се стига въобще до изоставяне на деца и насочване към други видове грижа.** Въпреки че в България процесът на деинституционализация мече вече от много години, броят на деца, за които гържавата трябва да се грижи по различни начини остава притеснително висок. Този парадокс показва, че работата с родителите не е била качествена. Много примери от Европа показват, че ако социалните работници помогнат на родителите, изпитващи трудности, да се справят сами покрай раждането и с отглеждането на детето, то те няма да пожелаят да го оставят в дом. За тази цел могат да се провеждат различни обучения за родители, чрез които те да се научат как да се грижат добре за детето си. Понякога дори и материалното подпомагане в периода точно след раждането помага на родителите в първите стъпки при гледането на дете. Назначаването на специалисти, които подкрепят майките в родилното отделение преди и след раждане, когато те са много чувствителни, също е изключително важен фактор за намаляване на риска от изоставяне.

Разбира се, в случаите на злоупотреба, negliжиране и риск за детето е необходима намеса. В тези случаи, трябва да се намерят решения за детето, които да осигурят високо качество и продължителност на

грижата, като винаги се отчитат нуждите и предпочитанията на детето. Настаняването в институцията трябва да бъде избегнато на всяка цена.

Ролята на специалистите във всички тези ситуации е от огромно значение за правилното разрешение на проблема. В момента в България е напълно възможно да се случи така, че родители, които са могли да бъдат подкрепени за кратко в началото, за да може после да задържат детето си, са оставени безпомощни и са стигнали до изоставяне. И обратният вариант се случва – дете да е било жертва на насилие в семейството, а да не е имало специалисти познаващи правилата за реакция, които да се погрижат за него и да го настанят в безопасна среда. За това знанията на социалните работници за правилата и доброто познаване на случаите, с които работят, са решаващи за взимане на правилното решение за всяко едно дете и семейство в България.

В момента има голяма нужда от добре подготвени хора, които да упражняват тази професия и Министерството на труда и социалната политика, както и Агенцията за социално подпомагане трябва да положат големи усилия за промяна на ситуацията с ниските заплати на социалните работници, с непосилния брой случаи, с които трябва да се справят те и с недостатъчната подкрепа и подготовка за качествена работа.

КАКВО Е ПРИЕМНА ГРИЖА?

Приемна грижа означава да се грижиш за деца в твоя собствен дом, защото техните родители не са в състояние да полагат грижи за тях.⁷

Тъй като това е особено отговорна задача, всички хора, участващи в организацията ѝ, трябва да са отлично подготвени за ролите си:

- **Приемните родители трябва да бъдат обучени да разбират нуждите на детето и преживяванията му, докато е живяло в институция; да имат подходящ дом и достатъчно време да се грижат за детето; да бъдат в добро здравословно състояние и изрядни със закона.**

- **Социалните работници да следят редовно и качествено как се чувстват децата, настанени в приемна грижа и дали родителите се грижат по подходящ начин за тях.**

- **Държавата да гарантира за поддръжката на услугата непрекъснато, за да не се стига до кризисни ситуации и до случаи на деца, които сменят няколко пъти различни приемни семейства.**

САМО ЗА ПАРИ ЛИ РАБОТЯТ ПРИЕМНИТЕ РОДИТЕЛИ?

Никоя система не е напълно защитена от риск за negliжиране или зло-

употреба. Преди да се настаняват деца в приемна грижа е необходимо да се провеждат задълбочени оценки за това дали хората, които полагат семейната грижа са най-подходящото семейство за конкретно дете. Както се споменава и по-горе, текущият контрол на качеството също е много важен.

От друга страна е важно да се отбележи, че заплащането не изключва и мотивация у приемните семейства да бъдат такива. И наистина - в днешно време на повечето семейства им е необходимо да изкарват два пъти повече пари, за да живеят спокойно. Отглеждането на приемно дете може да е скъпо и трябва да бъде компенсирано, за да се случи по качествен начин. Приемните родители могат също да бъдат специално обучени професионалисти – особено тези, които се предвижда да се грижат за деца в конфликт със закона или за деца с особено предизвикателно поведение. За да се гарантира най-добрият интерес на детето, трябва да има постоянно обучение, подкрепа и мониторинг и да бъде направена внимателна оценка на ситуацията. Това е валидно и за случаите при отглеждане при роднини и близки или по-късна интеграция в биологичното семейство.

КЪМ СЕПТЕМВРИ 2015 Г. ОБЩИЯТ БРОЙ НА ДЕЦАТА В ПРИЕМНА ГРИЖА Е 2 329, ОТ КОИТО 97 СА В ДОБРОВОЛНИ ПРИЕМНИ СЕМЕЙСТВА, А ОСТАНАЛИТЕ В ПРОФЕСИОНАЛНИ.

7. Всяко дете иска семейство – национална кампания за приемна грижа, УНИЦЕФ; <http://www.unicef.bg/kampanii/Vsyakodete-iska-semeystvo-natsionalna-kampaniya-za-priemna-grizha/12>

ОСИНОВЯВАНЕ

Всички участници в процеса на осиновяването имат нужда от подкрепа от държавата, тъй като това е съдебно-на стъпка както за осиновените деца, така и за техните осиновители. За съжаление, през 2015 г. служителите в социалните служби продължават да не са специално обучени да работят с осиновители и осиновени деца. Освен това, никой не събира, обработва и анализира статистика и информация за възникнали проблеми в семействата, осиновили деца - дали има насилие, изоставане на децата в тяхното образование, дали има отклоняващо се поведение и други. Това важи и за международните осиновявания. В България прекратяването на осиновяването е все още допустимо и не се предприемат мерки това да се промени.

ЗАЩО ОСИНОВЕНИТЕ ДЕЦА И ОСИНОВИТЕЛНИТЕ ТРЯБВА ДА БЪДАТ ПОДКРЕПЯНИ?

- **Подкрепа за кандидат осиновителите**

Изграждането на чувствителност на осиновителите към миналото на детето, неговите травми и ефектите от престой в институции е ключовият фактор към успеха на осиновяването. Тази работа трябва да се извърши от добре обучени специалисти, които да подготвят осиновителите за това как да се грижат за детето, което приемат за постоянно в семейството си.

- **Подкрепа на децата преди осиновяването, по време на процеса и след него**

Когато на едно дете му предстои да отиде в чуждо семейство, то трябва да бъде подготвено за това на каквато и възраст да е в момента. Освен това, ако детето е осиновено в ранна възраст, трябва да има правила по какъв начин ще разбере, че не е отгледано от биологичните си родители. В България все още съществуват случаи, когато грубо се разкрива тайната на осиновяване пред осиновените деца и много често в неподходящ момент, от неподходящи хора, което предизвиква преживяване на стрес и оставя трайни следи на психично страдание у тях.

ОТ ЯНУАРИ ДО ОКТОМВРИ 2015 Г. СА БИЛИ ОСИНОВЕНИ 519 ДЕЦА, А ЗА СЪЩИЯ ПЕРИОД С ЖЕЛЕНИЕ ЗА ОСИНОВЯВАНЕ СА ЗАПИСАНИ 1529 ЧОВЕКА.

ОЩЕ ЗА ТАЙНАТА НА ОСИНОВЯВАНЕТО

Интересно е, че България е една от малкото страни в Европейския съюз, където правото на осиновените хора да знаят кои са техните биологични родители не е гарантирано. Това право е много важно, например, защото понякога при заболяване е необходима информация за историята на заболявания на родителите, което може да е от решаващо значение за определяне на лечението и за самия живот на осиновения човек. През 2015 г. в Министерството на правосъдието е сформирана работна група, която обсъжда как българските закони да бъдат променени така, че осиновените да получат информация за биологичните си родители, но все още промяна в сегашната ситуация няма.

Опазването на здравето на децата започва още преди тяхното раждане. Нормалното протичане на бременността, медицинското ѝ проследяване и начинът на живот на бъдещата майка са важни фактори, влияещи върху здравето на бебето. За съжаление, не са малко жените, които нямат здравни осигуровки и равен достъп до безплатни медицински грижи по време на бременност.

У нас всички деца до 18-годишна възраст, както и младежите над тази възраст до завършване на средното им образование, имат достъп до лекарска помощ, тъй като здравето им осигуряване е поето от държавата. Това дава възможност на всяко дете, независимо от икономическия статут на семейството му, да се ползва от здравни грижи. Въпросът е доколко осигурените от държавата грижи са ефективни и дали покриват всички нужди на децата.

Остава голям броят и на децата с различни видове увреждания, които не успяват да получат навременна и достатъчна подкрепа за лечение. Рискови групи по отношение на здравеопазването остават децата от семейства в неравностойно положение, от етнически или маргинализирани групи, както и живеещите в труднодостъпни райони на страната с лоша инфраструктура.

МАЙЧИНО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ

Грижата за детското здраве започва още от бременността на майката. Бременността и подготовката за раждането са изключително важни периоди в живота на всяка жена и

те могат да повлияят драматично на начина, по който тя ще отглежда бебето си, на привързаността ѝ към него и на изграждането на родителски умения, така че детето да получи възможно най-добрите условия за отглеждане и възпитание. Ето защо е важно всички бременни жени, включително и здравно неосигурените, да получават поне два профилактични прегледа по време на бременността си, домашни грижи от акушерка или медицинска сестра, достъп до обучения и информация, свързана с нормалното протичане на бременността, здравословното хранене и създаване на родителски умения.

Все още има много работа по достигане на най-рисковите групи бременни жени – тези, живеещи в етнически или уязвими общности, в отдалечените райони без достъп до здравна грижа, бъдещите майки, които злоупотребяват с психоактивни вещества или имат форма на психично разстройство. Част от тази работа се върши от здравните медиатори – това са хора от общността, които познават езика, бита и традициите ѝ. Те сравнително лесно успяват да установят отношения на доверие с хората от тези общности, да ги мотивират да се погрижат за здравето си и да им помогнат да го направят.

БРОЯТ НА ЗДРАВНИТЕ МЕДИАТОРИ ЗА 2015 Е УВЕЛИЧЕН НА 170 ЧОВЕКА. ТОВА Е ВСЕ ОЩЕ НЕДОСТАТЪЧНО ЗА ДОСТИГАНЕ НА ВСИЧКИ ХОРА ОТ УЯЗВИМИТЕ ГРУПИ В ЦЯЛАТА СТРАНА.

Здравето, разбира се, е ценност за всички, не само за потребителите от рисковите общности. Затова Национална мрежа за децата от години работи за получаване на гарантиран минимален пакет от здравни услуги за всички деца, без оглед на етнически произход и местоживееене. Една от дейностите за получаване на широк достъп до здравни услуги за всички е **създаването на 28 областни здравно-консултативни центрове за майчино и детско здраве**, създадени от Министерството на здравеопазването. Все още предстои тези центрове да заработят ефективно и да предлагат адекватни услуги за майките и децата.

Друг основен въпрос, който касае всички потребители на здравна помощ, са направленията от личния лекар и тяхното бързо изчерпване. Макар да знаем колко важна е профилактиката, често нямаме време или желание да се редим на опашка пред лекарските кабинети, само за да чуем, че направленията за специалисти са изчерпани.

ДЕЦА С УВРЕЖДАНЯ

Ранната диагностика и навременно започване на качествено лечение и рехабилитация са от съществено значение за подобряване на състоянието на децата с хронични заболявания, специфични състояния и психични разстройства. Безспорно е значението и на профилактиката и превенцията, чрез ранна интервенция, тъй като в този случай уврежданията и дефицитите в развитието могат да бъдат открити в ранен

етап чрез скрининг и да се започнат навременни и ефективни лечение или рехабилитация.

КАКВО Е РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ?

Ранната детска интервенция е насочена към деца от 0 до 3 г., родени недоносени, с увреждане, в риск от развитие на увреждане или имат друга специална нужда, която влияе на развитието им. Услугата се предоставя на децата и техните семейства с цел намаляване на дефицитите. Ранната детска интервенция се стреми да повлияе върху съществуващите проблеми в развитието, както и да предотврати появата на нови. Тя може да се фокусира върху самото дете или върху детето и семейството заедно. Услугите по ранна интервенция помагат на децата да развият пълния си потенциал.

Разкрити са **47 центъра за ранна интервенция на уврежданията**. В тях се предоставят комплексни услуги, които включват здравна, социална, образователна подкрепа и помощ. В различните общини обаче централите имат различен обхват на децата с увреждания.

Като голяма липса в системата Национална мрежа за децата отчита, че не съществува до момента информационна система на децата с увреждания, която да дава възможност да се планира лечението и социалните мерки за тези деца и техните семейства в дългосрочен

план. Много важно е също да има ясно разписани правила и механизми за насочване на децата с ТЕЛК и други състояния към подходящите социални услуги, така че семействата им да знаят към кого могат да се обърнат. По този начин дефицитите в развитието ще бъдат диагностицирани и терапевтирани навреме.

Продължават да липсват данни за общия брой диагностицирани деца с увреждания, за разпределението им по социални групи и общини. Това пречи на формирането и планирането на ефективни политики и практики за тези деца и техните родители.

ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ

ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ е термин, който описва емоционалното благосъстояние и качеството на възприемане или липсата на психични разстройства. Понятието „психично здраве“ се различава от разбирането за понятието „психиатрия“, която се занимава само с клиничните аспекти на проблемите, свързани с психичното здраве. Психичното здраве може да бъде свързано с качеството на живот.

ПСИХИЧНОТО СТРАДАНИЕ е най-характерно за децата, отглеждани в институции или в друг тип услуги за резидентна грижа. То е причинено от раздялата с майката, с родителите и близките или от анонимната грижа.

Детското психично здраве е въпрос,

който касае всички ни. Трудностите, с които се сблъскват тези деца и техните семейства, са безспорни, но за обществото е важно да ги виждаме, да се научим да живеем с тях, да ги приемаме като хора и да виждаме силните им страни, а не да се фокусираме върху затрудненията им.

Важно е да отбележим, че всяко дете и всеки човек в някакъв момент от живота си, поради различни обстоятелства, може да изпадне в затруднения от психичен характер. Така че етикетите и стигмата към тези хора са необосновани и вредни за цялото общество.

В страната има служби като Клиниката по детска психиатрия „Свети Никола“ в София към Медицински университет, Александровска болница, отделението по детска психиатрия във Варненския медицински университет, болница „Света Марина“ и детско-юношески център по психично здраве в град Русе.

Броят на детските психиатри продължава да бъде крайно недостатъчен.

Тези специалисти се намират предимно в столицата и в някои регионални центрове като Варна, Русе, Плевен, Търговище и Кюстендил. Към май 2015 г. в България броят на специалистите по детска психиатрия е 15. Двама лекари са придобили специалност „Детска психиатрия“ през 2015 г. През 2014 г. общо 25 385 деца са прегледани от детски психиатри, а на диспансерно наблюдение за психични заболявания са подлежали 376 деца. Хоспитализираните деца до 17 годишна възраст с психични заболявания са **общо 2 262**.

Министерство на образованието и науката, както и самите училища и детски градини, полагат усилия да работят за подкрепа на детското психично здраве в училищата и детските градини и за намаляване на тормоза над и между деца. В много от училищата има назначени педагогически съветник или психолог, като неговата роля е да изслушва децата и учениците, да създаде доверителни отношения с тях и да намали напрежението, което може да породи вътрешни и външни конфликти. Министерството разработи алгоритъм за прилагане на Механизма за превенция на тормоза и насилието в училище, в сътрудничество с неправителствени организации, сред които и Национална мрежа за децата. В алгоритъма ясно са посочени методите на работа за превенция на тормоза, работата с учениците, упражнили насилието и с жертвите, както и отговорници от училищния екип по случаите.

Темата за детското психично здраве

е разпозната като сериозен приоритет в работата на Министерство на здравеопазването. То работи основно в посока за подобряване на достъпа и качеството на деца с психични затруднения до услуги. През 2015 г. беше поставен акцент върху аутизма и хранителните разстройства. Последните са тема, по която все още твърде малко се говори, а все повече момичета, дори и момчета, от все по-ранна възраст започват да страдат от хранителни разстройства като анорексия и булимия. Затлъстяването сред децата и тийнейджърите в България също е високо.

ДЕТСКА СМЪРТНОСТ

Детската смъртност се мери като съотношение между броя на починалите деца на възраст от 0 до 1 година на 1 000 живородени деца за съответен период и е един от най-важните показатели за качеството на живот.

ДЕТСКА СМЪРТНОСТ

под 1 година

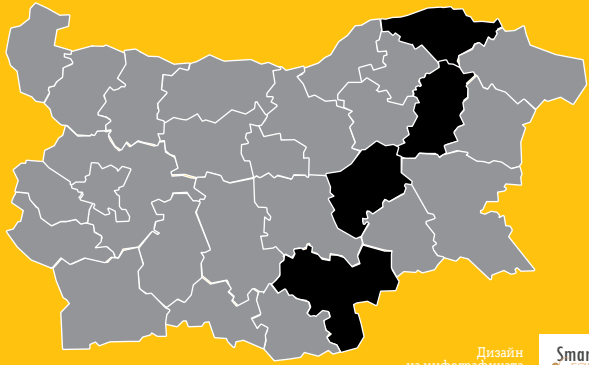
Независимо от това детската смъртност продължава да бъде два пъти по-висока в сравнение със средните показатели на ЕС.

ДЕТСКА СМЪРТНОСТ

Градове с по-висока смъртност

Детската смъртност при деца до 1 година е най-висока за 2014 г. в областите Сливен, Хасково, Силистра и Шумен

Дизайн
на инфографиката

Smart
graphs

Детската смъртност е основен по-важност индикатор, по който се съди за състоянието на здравето, развитието и благосъстоянието на децата. Тя също така е един от най-значимите фактори, по които се оценява не само социално-икономическото развитие и културното ниво на дадена страна, но и ефективността на здравната ѝ политика и система. Нивото на детската смъртност е в изключителна зависимост от здравето на бременните, майките и децата, които в голяма степен зависят и от достъпността, качеството и обхвата на медицинските грижи, получени преди, по време и след раждането.

През 2014 г. са починали 517 деца до 1 година. Детската смъртност е най-висока за периода в областите Сливен, Хасково, Силистра и Шумен. **Починалите деца на възраст 1-4 г. за 2014 г. са 89.** Починалите деца на възраст под 1 ден са също 89, а починалите деца на възраст 1-6 ден са 122.

Раждането на деца с ниско тегло се очертава като значителен проблем у нас, защото е фактор, който допринася за високата смъртност и е в тясна зависимост от качеството на акушеро-гинекологичната помощ. Най-ниско ниво на родените с ниско тегло е отбелязано през 2008 г. – 7.7% от живородените деца. През 2014 г. относителният дял на родените с ниско тегло е 9.9%, т.е. с 3.9 процентни пункта по-висок от поставената цел.

Намаляването на коефициента на детска смъртност изисква целенасочена работа за повишаване на здравната култура на населението, особено в рисковите райони с уязвими и маргинализирани групи, както и в по-малките населени места, където няма достатъчен достъп до здравни грижи. В момента основно неправителствените организации работят с тези групи от хора, като им предлагат здравна подкрепа, безплатни медицински прегледи с мобилни кабинети, програми за сексуална култура и репродуктивно здраве и др.

4

ОБРАЗОВАНИЕ

Образованието е една от най-дискутираните теми, която винаги предизвиква множество въпроси и тревоги, както и още повече мнения от различен характер от родители, ученици, учители и заинтересовани страни. Опитите за промени в учебните програми неотдавна доведоха до смяна на министри. Приобщаващото образование, здравното образование в училище и важни, но сякаш по-незабележими в общественото пространство теми като отпадането от училище, също водят до дебати и противоречиви мнения.

Равният достъп до образование означава всички деца в страната, независимо от пол, етническа принадлежност, социално положение и здравно състояние да имат възможност да получат качествено образование. Приобщаващото образование означава не само децата със специални нужди да влязат в училище, но и да бъдат равнопоставени част от училищната общност, която припознават и разбират като своя, както и обратното – общността ги приема и зачита.

ОБРАЗОВАНИЕ И ГРИЖИ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ

Ранното детско развитие включва физическото развитие и здраве, познавателното и езиково развитие, както и придобиването на важни социални и емоционални умения от детето от раждането до навършване на 8 години. Услугите, практиките и политиките за ранно детско развитие следва да включват цялата необходима подкрепа за детето и семейството, така, че да се гарантира правото на живот, закрила и пълноценно развитие за всяко дете. Те обхващат адекватни здравни услуги за бременната жена, майката и бебето, пълноценно хранене за бременната и кърмеща жена,

бебето и детето, осигуряване на възможности и среда за ранно учене и качествено образование в ранна възраст, подкрепа на семейството, развитие на общността и др.

Добрите европейски и световни практики доказват, че програмите и политиките за ранно детско развитие и грижа значително намаляват риска от повтаряне на учебни класове и отпадане от училище, влошено здраве и недохранване.

Основен дефицит на услугите за образование и грижи в ранна детска възраст е липсата на достатъчни алтернативни форми на отглеждане и развитие на децата. Много често в малките населени места липсват ясли и детски градини или пък родителите не могат да си позволят таксите за тази услуга. В големите градове е известен проблемът с липсата на места в детските градини. Услугите в детските ясли все още са подчинени основно на отглеждане на детето – т.е. хранене, преобуване и др. базисни нужди. Там работят основно медицински сестри. Все още един педагог отговаря за 60 деца в яслена възраст и това прави почти невъзможно обръщането на внимание на индивидуалните нужди и степени на развитие на децата.

УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ

Живеем в променящ се, глобален свят и това означава, че нито ние, нито децата ни сме същите, каквито са били децата преди 10, 15 или 20 години. А системата на училищно образование, учебните програми и начините на преподаване са се изменили за този период пренебрежимо малко в сравнение с големите, скокообразни промени, които претърпяваме всички ние като общество.

Не можем да не отбележим като крачка напред приемането на нов Закон за предучилищното и училищното образование, който беше обнародван през ноември 2015 г. Той прави опит за промяна в системата, но без да дава ясни насоки за случването на тази промяна в училищата. Повече конкретика по мерките, през които ще се случи промяната, очакваме от държавните образователни стандарти, които се изработват и в момента.

Един от проблемите, които не са широко обществено достояние, е свързан с преждевременното отпадане от училище.

Последните актуални данни от учебната 2013/14 г. сочат, **че общо 6 679 ученици от прогимназиален етап (5-8-ми клас) са напуснали образователната система.** От тях 889 поради нежелание, 2 840 поради семейни причини и 2 343 - поради заминаване в чужбина.

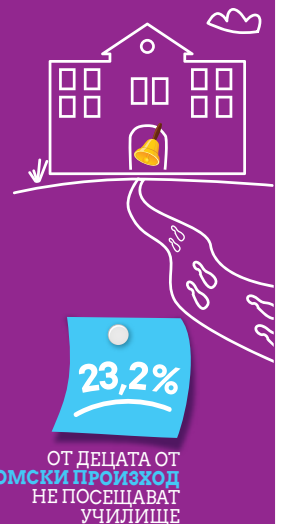
Национална мрежа за децата от години се застъпва за координационен механизъм за проследяване на децата, непосещаващи редовно училище и в риск от отпадане. Има вече добри примери за такава координация на общинско ниво между регистрите с ЕГН на общините, училищата и социалните служби.

Причините, свързани с нежелание, често се крият в липса на материална обезпеченост на семействата да осигурят необходимите дрехи, обувки и пособия на детето си за училище. Съответно детето се притеснява да посещава училище, защото съучениците му се подиграват и това води до отпадане. Липсата на осъвременени учебни програми и интерактивни методи на преподаване също има негативни ефекти върху мотивацията на учениците да посещават училище.

Не са малко и случаите на деца, които отпадат от училище, защото родителите им са в чужбина и не е ясно кой

ОТПАДАНЕ НА ДЕЦАТА ОТ УЧИЛИЩЕ

14 000 деца отпадат годишно

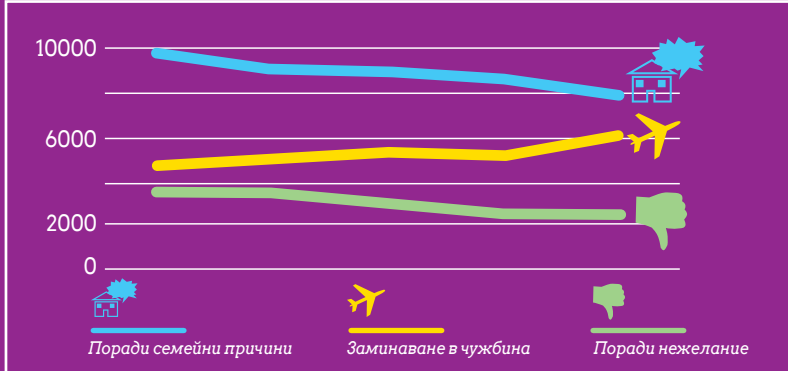

Дизайн на инфографиката

ПРИЧИНИ ЗА НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ

Защо децата напускат училище?

Данни НСИ

Дизайн
на инфографиката

Smart
graphs

отговаря за децата и под чие попечителство са. При липса на подкрепа в разширеното семейство, не са редки случаите учениците да губят мотивация и желание за учене и да отпадат.

В медиите и в социалните мрежи много се говори и за качество на образованието, но на практика липсва ясна дефиниция за качество и как го измерваме. Ясен показател за тези дебати и за различните разбирания за качество и цел на образованието са и дискусиите за съдържанието на учебните програми. Национална мрежа за децата вярва, че смисълът на образованието е в това да подготвя децата за изискванията на бъдещето - да имат критично мислене, да си задават въпроси, да не се страхуват да грешат, да опитват, да проверяват в какво са най-добри и кои занимания и развити умения ги правят истински щастливи и уверени. Качеството на

образованието също така е свързано с отношенията между учителите, учениците и родителите, със създаването на общност в училище и извън него, така че децата и учениците да чувстват, че принадлежат към една среда, която ги подкрепя и им носи добавена стойност. Качеството на образованието и грижата в детските градини е много тясно свързано с броя деца в една група - в момента един възрастен се грижи за 20 и повече деца, както и отговаря за няколко типа занимания.

Важно е да подчертаем също, че **управлението на качеството следва да има за крайна цел подобряване на образователната услуга в детските градини и училищата**, а не санкционираща и контролна функция.

ПРИБОЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ

Приобщаващото образование е образование, при което всички ученици в едно училище, независимо от техните силни или слаби страни, се чувстват част от училищната общност – другите ученици, учители и педагогически персонал. Приобщаването не се отнася само до децата със специални образователни потребности, а и до предоставяне на качествени условия за обучение на всички деца.

Това означава, че децата със специални потребности, независимо от вида увреждане, следва да учат в обща класна стая с всички други деца, като получават и съответните добавени услуги. Като допълнителна подкрепа, насочена не само към децата със специални образователни потребности, но и към деца с изявени дарби, деца с предизвикателно поведение, деца в риск и др. новият закон предвижда и Центрове за подкрепа на личностното развитие. Там ще се предлагат извънучилищни услуги, насочени към развиване на индивидуалния потенциал и умения на децата и учениците.

През 2015 г. броят на децата и учениците със специални образователни потребности, включени в общообразователен процес, е бил 14 950. Нараснал е и броят на училищата и детските градини, в които се обучават деца със СОП – 2 394.

Достъпната архитектурна среда също е от огромна важност, за да се чувстват децата с физически увреждания приети и на място в училище и в детските градини. Много често децата с двигателни затруднения нямат никакви когнитивни проблеми и те не бива да бъдат изолирани от връстниците си.

Приобщаването е важно за абсолютно всички деца и ученици, защото светът е многообразен и широк, а различията съществуват. Колкото по-рано свикнем да виждаме различни от нас хора, толкова е по-голям шансът да ги приемаме без предразсъдъци и да живеем заедно в общност.

Изключително важна част от приобщаването също така е включването в образователния процес на деца от етнически малцинства, деца-билингви и деца-бежанци. Училището, като единственото място, където тези деца и семейства им се срещат, може да изиграе и важна роля в снемането на напрежението между различните общности и да предложи пространство за опознаване и промяна на нагласи.

ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Здравното образование в широкия смисъл се разбира като превенция на здравни дефицити, усвояване на здравословно поведение и формиране на благоприятни за здравето навици сред децата и младежите.

Все още широко битува мнението, че наличието на часове по здравно образование в училище ще насърчава де-

цата и младежите към ранно започване на полов контакт и към рисковото поведение.

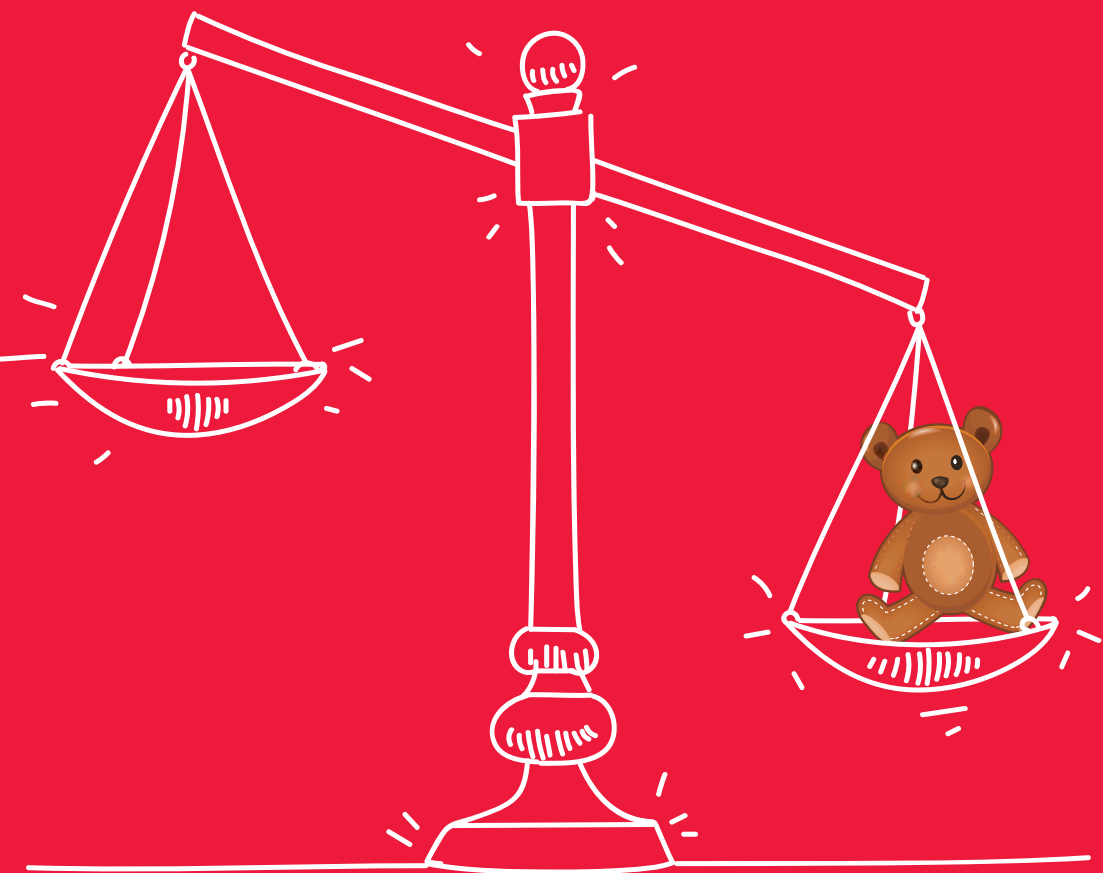
Проучвания в различни европейски страни показват, че въвеждането на дългосрочни, съвременни и качествени програми за здравно и сексуално образование в рамките на безопасната учебна среда имат устойчив положителен ефект върху здравето и благосъстоянието на младите хора. Отбелязват се резултати от програмите, свързани с намаляване на тийнейджърската бременност и аборти, намаляване на сексуално предаваните болести сред младежите, включително ХИВ инфекциите, нарастване на възрастта за започване на сексуален живот, нарастване на употребата на контрацептиви, намаляване на сексуалните посегателства и хомофобията. Такова образование също така развива критичното мислене, уважението, приемането и толерантността, както и създава информираност и разбиране за правата на човека.

За момента здравното образование в училище е оставено като свободно-избираем предмет, по преценка и според възможностите на всяко конкретно училище и директор. В същото време, екип от експерти с дългогодишен опит в здравната сфера е разработил планове и образователни

резултати от здравното образование по модули и възрастови групи, като набляга на тезата, че не е достатъчно то да се провежда единствено в гимназиален етап. За по-малките ученици има подходящи образователни модули, свързани с лична хигиена, хранене, психично

здраве и личностно развитие, човешки взаимоотношения и др.

ПРИЯТЕЛСКО КЪМ ДЕТЕТО
ПРАВОСЪДИЕ

Визията на Национална мрежа за децата е, че в системата на правосъдието, независимо дали детето е свидетел, извършител или жертва, то преди всичко трябва да се третира като дете.

КОИ СА ДЕЦАТА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА?

Деца в конфликт със закона са извършили нещо, което е неприемливо за обществото ни и следователно трябва да преминават през различни системи и процедури, определени със закон. В преобладаващата част от случаите детското поведение в конфликт със закона се проявява като резултат от принадлежност към семейства, живеещи в крайна бедност. Бедността е ключов фактор, защото тя често е и мотивацията за извършването на повечето нарушения. Немалка част от децата извършители са същевременно и жертви на насилие или престъпления. Анализи показват, че често децата, които извършват неприемливи постъпки, нямат достъп до качествено образование или са отпаднали от училище.

Всички тези рискови фактори водят до заключението, че децата в конфликт със закона са деца, които имат нужда от подкрепа и помощ, а не от допълнителни наказания. Още по-малко - да бъдат третирани като престъпници. Когато семейството не може да даде такава подкрепа, трябва да има услуги в населеното място и добре подготвени специалисти, като психолози, например, които да я осигурят.

КАКВО СЕ СЛУЧВА В МОМЕНТА?

Интересно е, че в момента децата в конфликт със закона, вместо да получават необходимата помощ, за да превъзмогнат травмите, които са ги накарали да извършат неприемливите постъпки и да се предотврати възможността от повторение на стореното, се третират по начин, който ги излага на допълнителни рискове.

Законът със сложното име „Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните“ датира от 1958 г. и създава условия за налагане на наказания (познати като „възпитателни мерки“), които според много международни организации и добри европейски примери не съответстват нито на възрастта, нито на реалното състояние на детето.

Пример за това е, че въпреки че децата под 14-годишна възраст не носят наказателна отговорност според Наказателния кодекс на България, те все пак могат да попаднат в затворени интернати и да престояват там за неопределен период от време.

В България в момента съществуват шест такива интерната. Условията там са изключително тежки и децата нямат възможност да получат подкрепата, от която реално се нуждаят. Точно обратното - през 2015 г. много организации сигнализират за груби нарушения на правата на децата в тези места – насилие, липса на достъп до здравни услуги, неадекватно образование и други.

10 603 лева е издръжката на едно дете за една година в интернат, което го прави най-скъпото място за настаняване, финансирано от държавния бюджет.

Освен това наказанията, които децата получават според този закон, също не съответстват на тежестта на простъпките. Често се случва така, че деца се наказват за действия, за които възрастните не биха понесли никаква наказателна отговорност. Това са т.нар. „статусни нарушения“ – бягство от дома, скитничество, просия, употреба на алкохол и др.

СЕГАШНИЯТ ЗАКОН ПОЗВОЛЯВА И АБСУРДНИ КАЗУСИ КАТО СЛЕДНИЯ:

За кражба, извършена от пълнолетен, който въвлича малолетно лице, възрастният получава условна присъда, а детето е изпратено в интернат, където периодът на престой често е неясен.

С такива методи е ясно, че шансът на децата да се върнат отново в обществото и да бъдат пълноценни граждани, е сведен до минимум. За съжаление, системата на Закона за борба срещу противобществените прояви наистина работи „СРЕЩУ“ децата в риск, а не „ЗА“ тях.

РАБОТА С ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА НАСИЛИЕ

В една от официалните си стратегии държавата е поела ангажимент да организира работата на различните институции така, че максимално да защити децата от насилие и експлоатация, както и да се погрижи за тях по възможно най-добрия начин в случаи, когато те вече са жертви.

Това усилие изисква внимателно синхронизиране на различните институции на местно ниво – полиция, отдел „Закрила

на детето“, съд, болница и други, защото бързата реакция в случаи на насилие е от голямо значение за състоянието на децата жертви, които по това време са изключително уязвими.

За да може държавата да изпълни по-етия ангажимент, служителите от институциите в населените места и полицаите трябва да знаят по какъв ред и в какъв срок трябва да реагират, когато разберат за случай на дете, станало жертва на експлоатация и насилие. Информацията е важна и що се отнася до самите деца, защото и те трябва да знаят за рисковете от злоупотреба и експлоатация, за да има по-голям шанс да ги избегнат. Държавата може да се намеси и тук. През 2015 г. бяха издигнати материали за повишаване на информираността на децата относно формите на сексуална злоупотреба и трафик.

Неправителствените организации също имат принос в създаването на работещи правила за действие при насилие. Например, Институтът по социални дейности и практики помага за въвеждането на начини, по които състоянието на децата, жертви на насилие да бъде оценявано по-ефективно и с минимална допълнителна травма за тях. В най-скоро време такива методи трябва да се прилагат в цялата страна.

За съжаление, ***насилието над деца може да бъде употребено не само пряко, но и през интернет.*** Там също, както и „в истинския живот“ децата могат да бъдат подложени на сексуално насилие и експлоатация, а проблемът с детската порнография съществува отгава.

И тук, за да се избегнат такива рискове, децата трябва да знаят как да използват интернет по начин, който е безопасен за тях. Министерството на образованието

играе важна роля в случая, защото то е отговорно за създаване на учебни програми, които да включват и този материал.

Функциите на полицията също трябва да бъдат приспособени към този тип престъпления, за да може престъпниците онлайн да бъдат хващани по-ефективно и да понесат пълната отговорност за действията си.

През 2015 г. институциите си партнират с неправителствени организации, ангажирани с темата, като Центъра за безопасен интернет, но са необходими още действия, така че децата да имат навик да използват интернет по безопасен начин.

ИЗЛУШВАНЕ НА ДЕЦА

И когато децата са извършили неприемливо действие, и когато са жертви на престъпление, а и когато участват в спор за родителски права – при всички положения се налага да бъдат изслушани от специалисти. Но тези изслушвания трябва да бъдат проведени по възможно най-щадящ към децата начин, защото обикновено те трябва да пресъздават събития, които им се иска да забравят и да изговорят пред непознати хора неща, които трудно биха казали и на най-близките си. Така неподходящи разпити, направени от неподготвени хора, могат да нанесат травми за цял живот.

За да бъдат предотвратени или сведени до минимум травматичните преживявания, местата, където се провеждат разговорите с децата, трябва да изглеждат по „дружелюбен“ и предразполагащ начин и да прилягат на възрастта на детето. За тази цел, в България започват да

се изграждат адаптирани съдебни зали и стаи за изслушване на деца.

Т. нар „сини стаи“ са обзаведени като класическите детски стаи. За подгреббата им са нужни две съседни помещения с венецианско огледало между тях. В едното се намира детето, което е жертва или свидетел на престъпление. С него са психолог и съдия. То не вижда кой е зад огледалото на стената, макар да знае, че има някой. А там са прокурорът, следователят, обвиняемият и адвокатът му. Те питат и наблюдават, без да стресират детето. Това става с аудио- и видеотехника.

В България са изградени и обзаведени общо 14 сини стаи – в Сливен, Видин, Монтана, Велико Търново, Шумен, Русе, Бургас, Благоевград, Дупница, две в София, Стара Загора, Пазарджик и Пловдив.

Адаптираните съдебни зали за изслушване на деца също изглеждат по начин, неприсъщ за иначе неприемливите административни зали, въпреки че се намират в сградите на самите съдилища. Най-често те се използват при участие на децата в граждански производства, като например спорове за родителски права.

Благодарение на конкретни проекти през 2015 г. в страната започнаха да действат и съдебни състави, които са добре подготвени за работа с деца. Това се случи в градовете Варна, Пловдив и Козлодуй, а предстои да бъдат обучени и съдии от съдилища в други градове.

МАЛКИ СЪПКИ КЪМ ГОЛЯМАТА ПРОМЯНА

ИЛИ КАКВО МОЖЕ ДА НАПРАВИ ВСЕКИ ОТ НАС?

- Прочетете Конвенцията за правата на детето и запознайте децата около вас с адаптираната специално за тях версия: http://www.unicef.bg/assets/UNICEF_Convention_Children_s_Rights.pdf Обсъдете тяхната отговорност за зачитането на правата на останалите хора. Сложете текста на Конвенцията на сайта на училището или на мястото, където работите.

- Говорете с децата около себе си за различието и за различните хора. Покажете им, че всяко човешко съществуване е ценно и заслужава уважение, като проявите зачитане и уважение първо към самите тях.

- Зачитайте мнението на децата си и се отнасяйте с уважение към него, дори и да не сте съгласни. Опитайте се да погледнете отвъд думите и етикетите и се вгледайте и в поведението, защото често пъти то ни казва повече за чувствата и емоциите, които изпитват децата.

- Включвайте децата в дейности, които са в рамките на техните възможности, делегирайте им нови за тях отговорности и ги окуражавайте да се справят с тях, за да им помогнете да израснат като отговорни и справящи се хора.

- Използвайте всеки удобен момент, в който вие като родители

прецените, че може да дадете на детето право на избор. Дори малкото дете може да избира между два типа закуска или два вида различни дрехи. Оставете го само да реши как да постъпи и уважете мнението му. Така ще отгледате уверено и решително дете, което и в бъдеще ще може да се справя със ситуациите, налагащи избор.

- Независимо дали сте родител, учител или класен ръководител, бъдете част от създаването на съвет на класа, който истински да решава проблемите на децата и те да участват в него без манипулация. Насърчете всеки да може да бъде отговорник на класа на ротационен принцип или подкрепете създаването на класна стая със самоуправление.

- Изграждайте ценности у децата около себе си и им показвайте как да ценят истинските неща – здравето, семейството и близките си, приятелите и природата.

- Помнете, че вашето поведение е модел за поведение на децата около вас и това е най-мощното педагогическо средство. Ако им крещите, и те ще ви крещят. Помнете, че детето се учи от значимите за него възрастни.

- Ако знаете за или видите дете или семейство, което е в риск или има нужда от помощ, насочете ги към социалните служби или програми на неправителствени организации. Денонощна гореща телефонна

линия за жени, юноши и деца, преживели насилие: 02/981 76 86 Национална телефонна линия за деца: 116 111

- Ако имате възможност да помогнете на дете или семейство, изпитващи материални затруднения, направете го. В повечето случаи, не паричните помощи, а отварянето на възможности и човешкото подаване на ръка са много по-важни!

- Ако забележите, че има проблем с някое от съоръженията за игра на площадките, не оставайте безразлични, а алармирайте общината.

- Ако работите с деца и семейства в малко населено място или сте служител в община, напомняйте на родителите, че децата им трябва да имат личен лекар. Обяснете им ползите от превенцията и профилактиката.

- Ако работите с деца и забележите прояви на агресивност, говорете с родителите на детето и се консултирайте с детски психолог. Обръщайте внимание на детето до себе си – то има нужда не само от грижи за физическото си здраве, но и от общуване и разбиране.

- Не превръщайте детето в изкупителна жертва на собственото си напрежение, стрес или неудачи. Когато работите и общувате с деца, правете ясна разлика между неприемане на определено поведение и неприемане на самото дете.

- При проблемно поведение на детето, не винете детето или себе си, а се консултирайте с психолог.

- Покажете на децата около себе си, че ученето е постоянен процес и

училището дава само основата, но ученето продължава през целия живот. Бъдете личен пример за децата си за любознателност и учене през целия живот. Децата ни са затрупани с планини от информация, която идва от различни източници. Покажете им как да я оценяват критично и как да я организират.

- Говорете със своите деца или с децата, с които работите, за децата със специални потребности. Не бързайте да поставяте етикети, защото децата се учат и копират от нас. Обяснете и покажете, че различен не означава непълноценен. Ако работата ви в училище или детска градина ви срещне с дете със специални образователни потребности, опитайте да намерите варианти да го приобщите към класа или групата – потърсете контакт със специализирани неправителствени организации на място, потърсете повече информация за спецификата на заболяването му, подгответе останалите деца и техните родители за срещата с него.

- Здравето е въпрос на начин на живот. Покажете го на децата в семейството – обърнете внимание на здравословното хранене, физическата активност, грижата за природата. Купете на децата си подходящи за възрастта им книги за здравословния начин на живот, спортуването, половото развитие и предпазване от болести.

ЗА НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

Национална мрежа за децата е обединение на 141 граждански организации и съмишленици, работещи с и за деца и семейства в цялата страна.

Насърчаването, защитата и спазването на правата на детето са ключова част от принципите, които ни обединяват. Ние вярваме, че във всички политики и практики, които пряко или косвено засягат децата, на първо място трябва да стои най-добрият интерес на детето. Нещо повече - те трябва да се планират, прилагат и наблюдават с ясна оценка за влиянието върху децата и младите хора, и с тяхното активно участие.

Национална мрежа за децата работи в четири основни области: Семейство, Здраве, Образование и Правосъдие.

НАШАТА ВИЗИЯ

Национална мрежа за децата работи за общество, в което всяко дете има свое семейство и се радва на най-добрите възможности за живот и развитие. Съществува хармония между секторните политики за детето и семейството и правата, и благосъстоянието на децата са гарантирани.

НАШАТА МИСИЯ

Национална мрежа за децата се застъпва за правата и благосъстоянието на децата като обединява и развива широка, обществено значима мрежа от организации и съмишленици.

НМД В ЦИФРИ

88 964 са децата, които са били подкрепени през 2015 г. от работата на организациите членове на Национална мрежа за децата.

57 068 семейства са достигнати и подкрепени от организациите членове на Национална мрежа за децата през 2015 г.

13 384 са професионалистите, работещи с и за деца и семейства, които са подкрепени от организациите членове на Национална мрежа за децата. Това са социални работници, психолози, учители, съдии, пробационни служби, библиотекарки, полицаи и много други.

3 359 души работят в организациите членове на Национална мрежа за децата през 2015 г. От тях 964 работят на пълен работен ден и 728 души работят на непълен работен ден.

www.nmd.bg,

www.facebook.com/nmdbg

БЛАГОДАРНОСТИ

Национална мрежа за децата изказва благодарности на всички свои членове, които ежедневно работят с деца и семейства и с труда и сърцатата си дейност помагат за постигане на по-добър живот за всички деца.

Специални благодарности към организациите членове на Мрежата, които проведоха фокус групи с деца и младежи по места за целите на Бележника и така дадоха глас на мнението им за това какво постига държавата в грижата си към тях.

www.nmd.bg,

www.facebook.com/nmdbg

ISSN 1314-9970